

DEFENSOR

L E G I S

Pääkirjoitus DL 1/2007

ASIANAJOTOIMINNAN SÄÄNTELYN TULEVAISUUS

(Die Zukunft der Regelung von Anwaltstätigkeit)

Suomen Asianajajaliitossa on viime vuosien aikana tehty tiiviisti töitä ammattikuntamme tulevaisuuden visioimiseksi. Asianajajaliiton hallitus asetti helmikuussa 2005 työryhmän pohtimaan tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean ehdotusten vaikutusta asianajajalaitoksen rakenteeseen ja tulevaisuuteen. Työryhmän ansiokkaan työn tuloksena valmistui Asianajajaliiton julkaisu "Asianajotoiminnan sääntelyn vaihtoehdot". Julkaisu valottaa erinomaisesti oikeudellisten palveluiden sääntelyn tilannetta maassamme.

Työryhmä on julkaisussaan ottanut oikeudellisten palveluiden sääntelyn peruslähtökohdiksi oikeusturvan toteutumisen, oikeusjärjestelmän toimivuuden, kuluttajansuojan ja oikeudellisten palveluiden tehokkuuden.

Oikeudenkäyntimenettely on viimeisten 15 vuoden aikana käynyt läpi kokonaisuudistuksen. Syyttäjälaitos on kokenut täydellisen muutoksen 1990-luvun lopulla toteutetulla uudelleenorganisoinnilla. Syyttäjien koulutusta on vahvasti kehitetty ja asianajajalla on kärjäsalissa vastapuolena entistä ammattitaitoisempi syyttäjä.

Yhteiskunnan oikeudellistuminen jatkuu ja ammattikuntamme erikoistuminen voimistuu. Yhä kasvava osa asianajajista ei tulevaisuudessa hoida, ainakaan päätyönään, tuomioistuinasioita. Oikeudellisia palveluja voi tarjota yhä helpommin niin valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin kehittyneen tietotekniikan ja parantuneiden liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien myötä. Asiakkaamme ja toimeksiantomme, ja sen myötä tarjoamamme oikeudelliset palvelut, kansainvälistyvät.

Oikeudellisia palveluita tarjoavat maassamme asianajajien ja julkisten oikeusavustajien lisäksi lukuisat erilaiset ryhmät kuten lakimiehet lakiasiaintoimistoissa, yrityksissä ja pankeissa, edunvalvontajärjestöissä ja yhdistyksissä sekä julkisyhteisöjen neuvontapalveluyksiköissä. Oikeudellisia palveluita tarjotaan myös osana taloudellisia palveluita, sivutoimisesti ja myös ilman lakimieskoulutusta.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajat ovat jääneet lainsäädännöllisten uudistusten ulkopuolelle, vaikka ympäröivä yhteiskuntamme on uudistunut ja toimintaympäristömme, eli tuomioistuimet ja syyttäjälaitos, on uudistettu.

Vastaavatko oikeudellisten palveluiden tarjoajille asetetut pätevyysvaatimukset sekä alan ammattieettisen sääntelyn ja valvonnan tilanne nykyajan ja uudistetun toimintaympäristömme asettamia vaatimuksia?

Asianajajien pätevyysvaatimuksia, toimintaa ja valvontaa säätelevät laki asianajajista (496/1958) ja Suomen Asianajajaliiton säännöt ja erilaiset ohjeet. Muiden oikeudellisten palveluiden tarjoajien toiminta taas ei ole säädeltyä eikä valvottua (lukuun ottamatta julkisia oikeusavustajia). Nykytilaan liittyy useita epäkohtia, joista muutama käytännön esimerkki. Asianajajaliiton jäsenyydestä väärinkäytöksen vuoksi erotettu asianajaja voi jatkaa toimintaansa sääntelystä ja valvonnasta täysin vapaana. Perintätointa ei saa maassamme harjoittaa ilman lupaa ja valvontaa, mutta oikeudellisia palveluita voi tarjota ammattimaisesti tuomioistuinten ulkopuolella täysin vapaasti, olematta edes lakimies.

Oikeudellisten palveluiden tarjoamiselle asetettavia vaatimuksia tulisi maassamme huomattavasti tiukentaa. Riitaisten siviili- ja rikosasioiden hoitaminen yleisissä tuomioistuimissa, ns. määräystenvaraisten tehtävien hoitaminen (esimerkiksi konkurssipesän hoitajana tai kuolinpesän selvittäjänä tai jakajana) sekä ammattimaisten oikeudellisten palveluiden tarjoaminen tuomioistuinten ulkopuolella tulee saattaa luvanvaraiseksi. Myös vaativampien hallintotuomioistuinasioiden, kuten esimerkiksi lapsiasioiden hoidon, luvanvaraisuutta tulisi vakavasti harkita.

Lupa tulee liittää Suomen Asianajajaliiton jäsenyyteen tai liiton organisaatioon kuuluvan erillisen lautakunnan tulee se myöntää. Oikeudellisten palveluiden tarjoajien pätevyyskriteerit, eli koulutus- ja kokemusvaatimukset, sekä jatkokoulutusvelvoitteet tulee määrittää erilaisten oikeudellisten palveluiden ryhmissä.

Riitaisessa siviili- tai rikosasiassa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen ja määräyksenvaraisen tehtävän hoitamiseen myönnettävän luvan ehtona tulee olla erillinen ammattieettisten ja prosessioikeutta koskevien sääntöjen tuntemusta mittaavan kokeen suorittaminen.

Kaikkien luvanvaraisten oikeudellisten palveluiden tarjoamiseen tulee liittyä velvollisuus noudattaa ammattieettisiä sääntöjä, toiminnan valvonta ja alistuminen kurinpidolliseen menettelyyn. Valvonnasta ja kurinpidollisesta menettelystä vastaisivat Asianajajaliiton toimielimet.

Edellä esitelty työryhmän ehdotus aiheuttaisi toteutuessaan useita heijastusvaikutuksia myös Asianajajaliiton nykyisten jäsenten asemaan sekä liiton rakenteeseen, toimintaan, resursseihin ja rahoitukseen. Näitä kysymyksiä pohditaan Asianajajaliiton hallituksessa ja valtuuskunnassa kuluvan vuoden aikana.

Kari Lautjärvi